

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการศึกษาตลอดโครงการการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีประชากรที่ศึกษา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 24 อำเภอ 120 อบต. ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยากเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 18 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 42 อบต. ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงรายนามองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้าร่วมโครงการ

ลำดับ	องค์การบริหารส่วนตำบล	อำเภอ
1	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ข่า	อำเภอฝาง
2	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่งอน	อำเภอฝาง
3	องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง	อำเภอฝาง
4	องค์การบริหารส่วนตำบลสันทราย	อำเภอฝาง
5	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหลวง	อำเภอแม่อาว

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.1 แสดงรายนามองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้าร่วมโครงการ (ต่อ)

ลำดับ	องค์การบริหารส่วนตำบล	อำเภอ
6	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาว	อำเภอแม่อาว
7	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแปะ	อำเภอจอมทอง
8	องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งทุ่ง	อำเภอดอยเต่า
9	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตาล	อำเภอฮอด
10	องค์การบริหารส่วนตำบลสันติสุข	อำเภอดอยหล่อ
11	องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทอง	อำเภอแม่วัง
12	องค์การบริหารส่วนตำบลช้างเคื่อง	อำเภอแม่แจ่ม
13	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ	อำเภอแม่แจ่ม
14	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่นาจร	อำเภอแม่แจ่ม
15	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ศึก	อำเภอแม่แจ่ม
16	องค์การบริหารส่วนตำบลเทพเสด็จ	อำเภอดอยสะเก็ด
17	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเมี่ยง	อำเภอดอยสะเก็ด
18	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คือ	อำเภอดอยสะเก็ด
19	องค์การบริหารส่วนตำบลสำราญราษฎร์	อำเภอดอยสะเก็ด
20	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าป้อง	อำเภอดอยสะเก็ด
21	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าดู่	อำเภอพร้าว
22	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่	อำเภอสันทราย
23	องค์การบริหารส่วนตำบลสันผีเสื้อ	อำเภอเมือง
24	องค์การบริหารส่วนตำบลช้างเผือก	อำเภอเมือง
25	องค์การบริหารส่วนตำบลขี้เหล็ก	อำเภอแม่แตง
26	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แตง	อำเภอแม่แตง
27	องค์การบริหารส่วนตำบลสันป่ายาง	อำเภอแม่แตง
28	องค์การบริหารส่วนตำบลอินทิล	อำเภอแม่แตง
29	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า	อำเภอแม่แตง

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.1 แสดงรายนามองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้าร่วมโครงการ (ต่อ)

ลำดับ	องค์การบริหารส่วนตำบล	อำเภอ
30	องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว	อำเภอแม่อริม
31	องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง	อำเภอแม่อริม
32	องค์การบริหารส่วนตำบลสันโป่ง	อำเภอแม่อริม
33	องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทราย	อำเภอแม่อริม
34	องค์การบริหารส่วนตำบลบวกล้าง	อำเภอสันกำแพง
35	องค์การบริหารส่วนตำบลสันกำแพง	อำเภอสันกำแพง
36	องค์การบริหารส่วนตำบลออนใต้	อำเภอสันกำแพง
37	องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตก	อำเภอสันป่าตอง
38	องค์การบริหารส่วนตำบลยี่หว้า	อำเภอสันป่าตอง
39	องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง	อำเภอสันป่าตอง
40	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง	อำเภอสันป่าตอง
41	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล	อำเภอสารภี
42	องค์การบริหารส่วนตำบลหารแก้ว	อำเภอหางดง

ที่มา : จากการสำรวจ

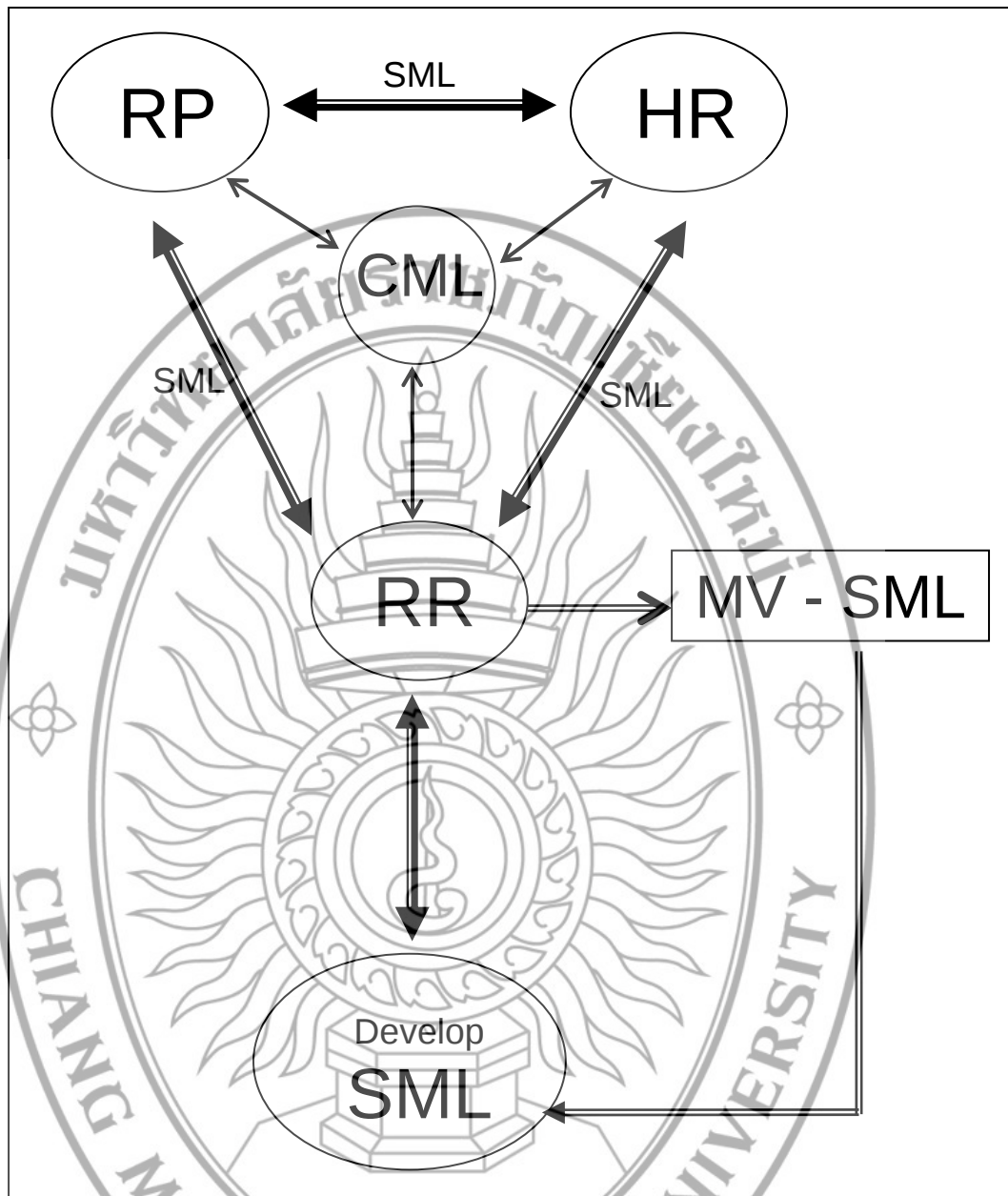
3.2 วิธีการศึกษา

โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวิธีการศึกษาดังรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ การกำหนดแบบจำลองของการศึกษา เครื่องมือของการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของการพัฒนาของชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการวิเคราะห์และการประเมินการพัฒนาจากการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

(1) แบบจำลองของการศึกษา

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (CMRU – SML)” ได้กล่าวอ้างจากการสัมมนาเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบยั่งยืน” โดย สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) (www.kmi.or.th) ซึ่งมีวิทยากรผู้เข้าร่วมสัมมนาได้แก่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ภาพที่ 3.1 แสดงแบบจำลอง การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

หมายเหตุ

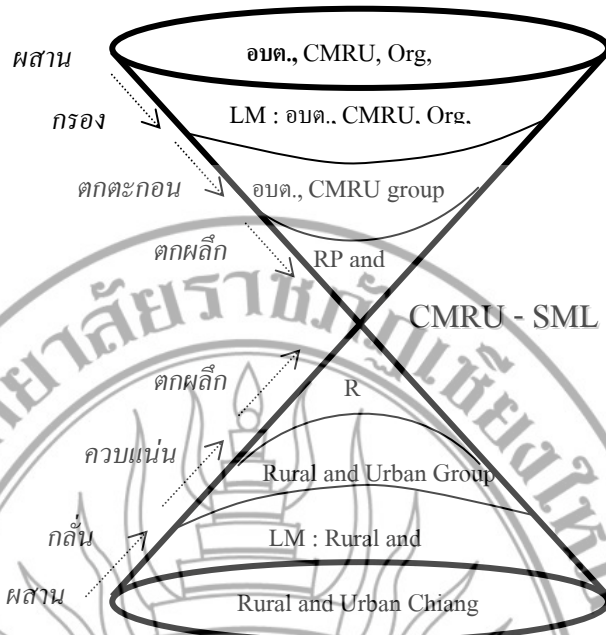
SML	คือ Socio – Economics Management Learning (การจัดการการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม)
RP	คือ Researcher of Project (โครงการพัฒนานักวิจัยโครงการ: อบต.)
HR	คือ Researcher Resoure (โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน)
RR	คือ Researcher of Rural and Urban (โครงการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นและชุมชนเมือง)
CML	คือ Communication Management Learning (โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร)
Develop SML	คือ Development of Socio – Economics Management Learning (โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้การจัดการการเรียนรู้)
MV – SML	คือ Marginal Value of Socio – Economics Management Learning (การวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม)

จากภาพที่ 3.1 แสดงให้เห็นแบบจำลองของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของท้องถิ่น จ.เชียงใหม่ ซึ่งชุดโครงการวิจัยนี้ประกอบไปด้วยโครงการย่อยทั้งสิ้น 5 โครงการที่มีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมและบูรณาการการจัดการเรียนรู้ร่วมกันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของชุดโครงการวิจัย

จากแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่ว่า หากมีการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดการพัฒนาความคิด และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปฏิบัติ ผ่านกระบวนการกลุ่มและได้ผู้เชี่ยวชาญสนับสนุนในการปฏิบัติงานและให้คำชี้แนะอย่างมีส่วนร่วมแล้ว มนุษย์จะพัฒนาตนเองได้เหมาะสมกับสภาพของบริบทที่ตนเองปฏิบัติงาน และเหมาะสมกับสภาพสังคมที่มนุษย์นั้นดำรงอยู่ เช่น ชุดโครงการวิจัยนี้ได้ทำการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ทั้งในส่วนของผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านสังคม เรียกว่า การจัดการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม (Socio – economic Management Learning: SML) อธิบายแบบจำลองของการวิจัยได้ดังนี้

เพื่อให้ชุดโครงการวิจัยเกิดผลสัมฤทธิ์ จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา นักวิจัยของโครงการ (Researcher of Project: RP) ในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันกับ นักวิจัยท้องถิ่น (Researcher of Rural and Urban: RR) ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชน (Human Resource: HR) ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเรียนรู้ครั้งนี้ โดยการเรียนรู้ทุกกระบวนการพัฒนาเริ่มจาก 1) การไม่รู้ ไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเรียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุก ขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วน คือ RP, RR และ HR ได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการจัดการจัดการการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร (Communication Management Learning: CML) ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังต้องทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Marginal Value of Socio – economic Management Learning: MV – SML) ของท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้ยังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

แผนงานวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบท และชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (CMRU – SML)” หรือ CMRU – SML Model ได้ถูกพัฒนา กรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 แสดงกรอบแนวคิด (Model) ของการวิจัย

หมายเหตุ :

- อบต. คือ องค์การบริหารส่วนตำบล
- CMRU คือ Chiang Mai Rajabhat University
- Org คือ องค์การภาครัฐและเอกชน
- NGO คือ องค์การอิสระ
- LM คือ Learning Management (การจัดการเรียนรู้)
- RP คือ Researcher of Project (นักวิจัยโครงการ)
- HR คือ Researcher Resoure (โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน)
- RR คือ Researcher of Rural and Urban (นักวิจัยชุมชน)

จากกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (CMRU - SML) หรือ CMRU – SML Model ประกอบด้วยกระบวนการทั้งสิ้น 4 กระบวนการได้แก่

กระบวนการที่ 1 การผสาน

เป็นการผสานการทำงานร่วมกันของภาคีต่างๆ ในชุมชน อันได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ องค์กรต่างๆ ในชุมชนนั้นๆ ได้แก่ วัด หรือโรงเรียน หรือหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึง องค์กรอิสระ (NGO) ด้วย ลักษณะของการผสานนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) ร่วมกัน ซึ่ง อบต. ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับภาคีต่างๆ เหล่านี้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว ผลได้ของการผสาน จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยง เกิดความเหนียวแน่นของเครือข่าย การทำงานเป็นทีม เป็นการผสานการทำงานเป็นเครือข่ายเดียวกัน จึงถือว่าการจัดการการเรียนรู้ขั้นต้น (Primary Learning Management)

กระบวนการที่ 2 การกรอง

จากกระบวนการผสานในขั้นต้น นำมาสู่กระบวนการกรองความรู้ลำดับที่สอง กล่าวคือ เมื่อเกิดความเชื่อมโยงจากการผสานหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีร่วมกับชุมชนแล้ว ชุมชนจะกรองรับเอาความรู้เหล่านั้นจากเดิมซึ่งไม่รู้ นำสู่การเลียนแบบ และเรียนรู้ได้ (ประพนธ์ ภาสุกยัต, 2549) กระบวนการดังกล่าว นักวิจัยจัดลำดับให้อยู่ในส่วนของ การกรอง

กระบวนการที่ 3 การตกตะกอน

จากกระบวนการของการกรอง ทีมนักวิจัยของชุมชน อบต. และทีมนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management) ในการทำให้การเรียนรู้ของทุกฝ่ายก่อให้เกิดการตกตะกอน จนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงได้ ทั้งนี้ แต่ละคน แต่ละชุมชน ต่างก็มีผลลัพธ์ของความรู้ที่ได้แตกต่างกัน ตามลักษณะของการเรียนรู้ นั้นๆ แต่ได้เกิดการแลกเปลี่ยนตามกระบวนการที่ 3 ดังกล่าวข้างต้น

กระบวนการที่ 4 การตกผลึก

จากความรู้ที่ได้ในกระบวนการของการตกตะกอนที่ผ่านมา เมื่อทุกฝ่ายได้ทำการนำเอาความรู้ นั้นๆ ไปประยุกต์ใช้และนำไปปฏิบัติตามสภาพจริงของชุมชน มีการปรับใช้ให้เหมาะสม ตามกระบวนการจัดการการเรียนรู้แล้ว ผลที่ได้สุดท้ายจะก่อให้เกิดความรู้ที่ติดตัวผู้ปฏิบัติผ่าน กระบวนการLM ในที่นี้คือนักวิจัยทั้งสามฝ่าย อันได้แก่ นักวิจัยของโครงการ หรือนักวิจัยร่วม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (RP คือ Researcher of Project) โครงการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ของชุมชน (HR คือ Researcher Resource)

ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันกับการจัดการการเรียนรู้ครั้งนี้ และนักวิจัยของชุมชน (RR คือ Researcher of Rural and Urban) เรียกกระบวนการนี้ว่าการตกผลึกของรู้นั้นเอง

(2) เครื่องมือของการจัดการการเรียนรู้

(2.1) แนวคิดการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM)

กระบวนการจัดการการเรียนรู้สู่ความเป็นสุขและความสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วย การเรียนรู้ในตนเอง การเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน การเรียนรู้ร่วมกันกับองค์กรพันธมิตรและการเรียนรู้ร่วมกันทุกฝ่าย สำหรับการจัดการการเรียนรู้ (LM) นี้ได้อาศัยแนวคิด “บันไดสี่ขั้นของการเรียนรู้ (Learning)” ของ ดร. ประพนธ์ ฝาสุกยี่ด มาประยุกต์ใช้กับชุมชนด้วย ก่อให้เกิดแนวคิดการจัดการการเรียนรู้ 4 กระบวนการ อันได้แก่ กระบวนการผสมผสาน กระบวนการกรอง กระบวนการตกตะกอน และกระบวนการตกผลึก ดังแบบจำลอง LM ข้างต้น

(2.2) ทฤษฎีการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สถานการณ์ SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย

Strength คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ ภายในองค์กรที่เป็นผลและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึงปัจจัย และสถานการณ์ภายนอกที่ได้วางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

บางครั้งการจำแนกโอกาส และอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนกลับซึ่งกันและกันเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกันด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม (นันทิยา, 2546, 56)

(2.3) ทฤษฎีกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (Participate Action Research: PAR)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโดยวิธีการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีลักษณะตามแนวคิดของ กมล สดุดประเสริฐ (2540: 8 - 9) ดังนี้

1) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าการวิจัยแบบ PAR เป็นการวิจัยค้นคว้าและแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันเพียงว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงานทั้งในกระบวนการวิจัยและในการมีหุ้นส่วนใช้เป็นประโยชน์ของการวิจัย

2) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าการวิจัยแบบ PAR จะมุ่งช่วยเหลือกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม ให้ลืมตาอ้าปากกับเขาได้บ้าง PAR เชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะแก้ไขของตนเมื่อถึงคราวที่ตนจะต้องตัดสินใจว่าจะทำอะไรยังเชื่อต่อไปว่าการศึกษาคควรเป็นการศึกษาที่ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าเขาสามารถทำอะไรบางอย่างให้แก่ตนเองได้ PAR ยังเชื่อด้วยเหมือนกันว่า การศึกษาคควรเป็นการศึกษาที่ทำให้การเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อตน

3) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าการวิจัยแบบ PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่มีการปฏิบัติพลิกแพลง นำเอาการปฏิบัติกับการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อการสะท้อนกลับรวมเข้าด้วยกันเพื่อไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างมีเหตุผล โดยวิธีการทำให้การวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติ และการพิจารณาไตร่ตรองเป็นผลสะท้อนต่อไป ยิ่งกว่านั้นยังทำให้เกิดเป็นมาตรฐานตามความต้องการด้านการเมืองการปกครอง วัฒนธรรม สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนในสิ่งที่ประชาชนมีอยู่และมีจริง อาศัยภูมิปัญญาที่ถูกต้องตามที่ประชาชนได้สืบทอดต่อเนื่องเป็นประสบการณ์อย่างหลากหลาย ดังนั้น PAR จึงให้น้ำหนักต่อการเรียนรู้ต่อประสบการณ์เป็นอย่างมาก

4) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าการวิจัยแบบ PAR เป็นกระบวนการของการ ทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการสืบสวนค้นคว้าหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา (ทางเศรษฐกิจ สังคม ทางการเมือง การปกครอง ทางวัฒนธรรม และทางส่วนบุคคล) รวมกันเป็นกลุ่มและเหนือสิ่งอื่นใด ต้องปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหานั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นกระบวนการวิจัยที่ค่อนข้างจะลำเอียงไปในด้านกระบวนการประชาธิปไตย

5) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าการวิจัยแบบ PAR เป็นวิธีการวิจัยที่มีการใช้รูปแบบของ PAR ในการวิจัยมาก โดยเฉพาะการวิจัยในชุมชนโดยกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนที่เข้าใจหลักการวิจัยแบบ PAR ที่มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาของตน มันเป็นเครื่องมือที่ช่วยเหลือกลุ่มคนยากจน และคนที่ด้อยโอกาสด้วย การวางพื้นฐานของการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชนเช่นนี้นับเป็นการเอื้ออำนวยต่อกระบวนการที่จะปลดปล่อย ให้ประชาชนแก้ปัญหของตนเองได้ตามความเชื่อว่าคนต้องพัฒนาตนเอง

6) การวิจัยแบบ PAR มีแนวคิดและปรัชญาที่เชื่อว่าถ้าเราใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า PAR อย่างถูกต้องเราจะพบว่า มีผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 6.1) ประชาชนได้รับการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
- 6.2) ประชาชนมีการกระทำมากขึ้น
- 6.3) ประชาชนมีการเผยแพร่พลังความรู้อันมากขึ้น

กระบวนการของ PAR นั้นมิใช่เพียงการสืบค้นปัญหาและการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้ประชาชนมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ผลสุดท้ายประชาชนมิได้เพียงเรียนรู้การแก้ปัญหาแต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

(2.4) ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators: HSI)

มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกัน ด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์มีองค์ประกอบ 10 มิติ ได้แก่ มิติที่อยู่อาศัย มิติสุขภาพ มิติอนามัย มิติการศึกษา มิติการทำงานทำและรายได้ มิติความมั่นคงส่วนบุคคล มิติครอบครัว มิติการสนับสนุนทางสังคม มิติสังคม และ วัฒนธรรม มิติสิทธิและความเป็นธรรม และมิติการเมืองและธรรมาภิบาล

(3) การวิเคราะห์และการประเมินโครงการ

จากข้อสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) เพื่อประยุกต์ใช้กับดัชนีชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators: HSI) ซึ่งประกอบไปด้วยดัชนี 10 มิติ อันได้แก่ มิติด้านที่อยู่อาศัย มิติด้านสุขภาพอนามัย มิติด้านการศึกษา มิติด้านการมีงานทำและรายได้ มิติด้านความมั่นคงส่วนบุคคล มิติด้านครอบครัว มิติด้านการสนับสนุนทางสังคม มิติด้านสังคม และวัฒนธรรม มิติด้านสิทธิและความเป็นธรรม และมิติด้านการเมืองและธรรมาภิบาล ซึ่งทำให้พัฒนาแนวคิดเพื่อใช้ในการประเมินการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติและร้อยละประกอบการอธิบายเชิงพรรณนา โดยใช้เกณฑ์การประเมินโครงการ การจัดการการเรียนรู้ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อาศัยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators : HIS) 10 มิติ เพื่อประเมินชุดโครงการวิจัย ว่าเมื่อสมาชิกของชุมชนได้รับการจัดการการเรียนรู้ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนของตนเองได้หรือไม่และได้ในระดับใด มีลักษณะของแบบประเมินมีดังนี้

(3.1) แบบประเมินสำหรับจัดทำรายงานของแต่ละโครงการเพื่อการประเมินโครงการของ CMRU – SML (แบบ A1) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินดังนี้

- 1) ชื่อโครงการ
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) เป้าหมายที่ต้องการบรรลุ
- 4) กลยุทธ์และรูปแบบการทำงาน
- 5) ทีมงานผู้ประสานงานและผู้รับผิดชอบโครงการ
- 6) ระยะเวลาของโครงการ
- 7) งบประมาณที่ใช้ในโครงการ
- 8) ที่มาของงบประมาณ
- 9) กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการจริง
- 10) กลุ่มสนับสนุนอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมให้โครงการประสบความสำเร็จ
- 11) กระบวนการหรือวิธีการทำงาน
- 12) ผลที่คาดว่าจะได้รับตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ
- 13) เป้าหมายขยายผล
- 14) ความคาดหวังจากกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ
- 15) ปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะมีล่วงหน้า

16) ผลลัพธ์และผลกระทบอื่น ๆ

17) ความคิดเห็นของผู้ดูแลโครงการ

(3.2) แบบประเมินการสร้างและพัฒนาแผนชุมชน (แบบ A2) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินดังนี้

- 1) กระบวนการ ในการสร้างแผนและโครงการของชุมชน
- 2) เทคนิคในการสร้างสรรค์แผนและโครงการของชุมชน
- 3) ความพึงพอใจของชุมชนต่อการสร้าง พัฒนาแผนและโครงการ
- 4) การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของแผนและโครงการ
- 5) การประเมินความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการ พร้อมทั้งเหตุผลความสำเร็จ
- 6) การประเมินความไม่สำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการ พร้อมทั้งเหตุผลที่ทำให้โครงการนั้นประสบความสำเร็จ รวมถึงวิธีการในการปรับปรุงและแก้ไข

(3.3) แบบประเมินสินทรัพย์ชุมชน (แบบ VA 1) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินดังนี้

- 1) ประเภทของสินทรัพย์ ได้แก่ สินค้า/บริการ เครื่องมือเครื่องจักร สิ่งประดิษฐ์ ศิลปะ/วัฒนธรรม การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว และสินทรัพย์อื่น
- 2) การประเมินคุณค่าของสินทรัพย์ โดยสินทรัพย์นั้นสามารถประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจได้ มีคุณค่าทางจิตใจต่อชุมชน มีคุณค่าทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจ หรือคุณค่าด้านอื่น
- 3) มีคุณค่าต่อชุมชนในด้านชื่อเสียง รายได้ และด้านอื่น
- 4) อายุของสินทรัพย์ชุมชน
- 5) จุดเด่นของสินทรัพย์
- 6) การใช้ประโยชน์สินทรัพย์
- 7) ลักษณะการเป็นเจ้าของ/การครอบครอง
- 8) สิทธิในการบริหารจัดการ
- 9) รายได้จากโครงการหรือสินทรัพย์
- 10) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ประโยชน์สินทรัพย์
- 11) แนวทางในการพัฒนาสินทรัพย์ชุมชน

- 12) สิ้นทรัพย์ชุมชน ต้องการการพัฒนาด้านใดบ้าง พร้อมเหตุผล
- 13) ในการพัฒนาสิ้นทรัพย์ชุมชน ต้องการให้มีการสนับสนุนด้านใดบ้าง พร้อมเหตุผล
- 14) ผลกระทบการพัฒนาสิ้นทรัพย์ชุมชนที่มีต่อชุมชน
- 15) การระดมทุนเพื่อการพัฒนาสิ้นทรัพย์ชุมชน
- 16) โอกาสในการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ

(3.4) แบบประเมินสิ้นทรัพย์ชุมชน (แบบ VA-2) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินดังนี้

- 1) ประเภทของสิ้นทรัพย์เพื่อระบุถึงการวัดมูลค่าสิ้นทรัพย์ชุมชน
- 2) ความเกี่ยวเนื่องของสิ้นทรัพย์ชุมชน
- 3) รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากตัวโครงการและแผนยุทธศาสตร์ เพื่อวัดมูลค่าของสิ้นทรัพย์ในชุมชน
- 4) ผลประโยชน์ที่ส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
- 5) ลักษณะกิจกรรมที่บ่งชี้ของ โครงการที่ส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาสังคมในชุมชน
- 6) การประเมินผลสัมฤทธิ์ และความคุ้มค่าทางการเงินของกิจกรรมและโครงการตามแผนยุทธศาสตร์
- 7) ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

(3.5) แบบประเมินการพัฒนาชุมชน (แบบ A3) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินดังนี้

- 1) ผลลัพธ์ของโครงการ ได้แก่ ผลตามความคาดหวังของโครงการตามวัตถุประสงค์โครงการ และผลลัพธ์ต่อการพัฒนาชุมชน
- 2) ผลที่ไม่ได้คาดหมาย ซึ่งอาจมีทั้งผลดี และผลเสีย
- 3) การนำผลโครงการไปใช้ หรือการขยายผล
- 4) ข้อเด่นของโครงการ
- 5) ข้อบกพร่องของโครงการ
- 6) ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสให้โครงการประสบความสำเร็จ หรือขยายผลได้มากขึ้น
- 7) ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรค มีผลให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จ

- 8) ข้อเสนอแนะต่อภาคีทั้ง 3 ฝ่ายเพื่อการปรับปรุงโครงการ อันได้แก่
อบต. ผู้ประสานงาน และ ชุมชน
- 9) ข้อเสนอแนะต่อ องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อสนับสนุนโครงการ
- 10) ข้อเสนอแนะเพื่อนำข้อเด่นของโครงการ ต่อการนำไปขยายผลต่อไป
- 11) การประเมินสำหรับโครงการที่ประเมินให้เป็นกรณีตัวอย่างต้นแบบ
โดยให้ระบุลักษณะสำคัญของโครงการต้นแบบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน
บุคลากร ด้านการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการ ด้านภาวะแวดล้อม
และความยั่งยืนของโครงการ
- 12) เรื่องน่าประทับใจของโครงการ
- 13) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน

(3.6) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (แบบ A4) ประกอบด้วยประเด็นในการประเมินโดยพัฒนาจากดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วย 10 มิติ ได้แก่

- 1) มิติด้านที่อยู่อาศัย
- 2) มิติด้านสุขภาพอนามัย
- 3) มิติด้านการศึกษา
- 4) มิติด้านงานทำ และรายได้
- 5) มิติด้าน ความมั่นคง
- 6) มิติด้านครอบครัว
- 7) มิติด้านการสนับสนุนทางสังคม
- 8) มิติด้านสังคม และวัฒนธรรม
- 9) มิติด้านสิทธิความเป็นธรรม
- 10) มิติด้านการเมืองธรรมาภิบาล